รหัสโครงการ : PDF/87/2544

ชื่อโครงการ : การก่อเกิด การผลิตซ้ำ และการขยายตัวทุนทางสังคมในชนบทอีสาน

ชื่อนักวิจัย และสถาบัน : ผศ.ดร.บัวพันธ์ พรหมพักพิง

ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

E-mail Address : buapun@kku.ac.th

ระยะเวลาของโครงการ : 2 ปี

บทคัดย่อ

งานการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์สามประการ ประการแรก เพื่อศึกษาการก่อเกิด และการผลิตซ้ำทุนทางสังคมในชนบท ประการที่สอง เพื่อศึกษาการนำเอาทุนทางสังคมมาใช้ในหน่วยการกระทำทางสังคมในแต่ละระดับ ได้แก่ หน่วย ครัวเรือน ชุมชน และหน่วยที่อยู่เหนือชุมชน เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาหรือนโยบายที่สนับสนุนการนำเอา ทุนทางสังคมไปใช้ประโยชน์ หรือการขยายตัวของทุนทางสังคม หมู่บ้านชนบทในภาคอีสาน 3 หมู่บ้าน ได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ เทคนิคในการศึกษาชุมชนหรือการวิจัยเชิงคุณภาพและการสำรวจครัวเรือน ได้นำมาใช้สำหรับการเก็บข้อมูล ในการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีทุนทางสังคมพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมที่เป็นกระแสหลักในวงวิชาการตะวันตก เน้นในเรื่องประสิทธิภาพของความเจริญ เติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมที่ก่อตัวและพัฒนาขึ้นมาในวงวิชาการไทย ค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับปัญหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวเนื่องหรือเป็นผลมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ในชุมชนชนบท 3 ชุมชน มีข้อสรุปที่สำคัญดังนี้

การขยายตัวของรัฐและตลาดเข้าไปในหมู่บ้านภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายในแนวตั้ง แต่ถึงแม้ว่าจะถูกผนวกเข้ามาในระบบตลาดและรัฐ ชาวชนบทก็ยังคงดำรงความเป็นชุมชนทั้งในแง่ทางกายภาพ ทางสังคม และทางจิตใจ การถูกผนวกรวมเข้ากับเศรษฐกิจและสังคมในระดับกว้าง ในด้านหนึ่ง กลายมาเป็นข้อจำกัดสำหรับการยังชีพของชาวชนบท อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนชนบทก็ตอบสนองต่อวงล้อมของ โครงสร้าง โดยได้กระจายแหล่งสำหรับยังชีพให้มีความหลายหลากขึ้น โดยการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ซึ่งรวมถึงทรัพยากรทางวัตถุ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนในระดับชุมชนพบว่า ภายใต้กระบวนการการพัฒนาชนบทในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา มีการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรขึ้นมาจำนวนมาก กลุ่มเหล่านี้ส่วนมาก สลายตัว หรือไม่มีการดำเนินกิจกรรม กลุ่มที่ยอมรับแนวทางตลาด และก่อตั้งขึ้นมาบนพื้นฐานความเชี่ยวชาญบางด้านของทรัพยากรมนุษย์พบว่ามีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและอยู่ได้นาน ในขณะ เดียวกันพบว่ามีความพยายามที่จะสร้างเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน แต่การดำเนินงานของเครือข่ายยังมุ่งที่ จะสร้างท่อต่อทรัพยากรจากข้างนอก มากกว่าที่จะส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้าน

ส่วนทางด้านสถาบันทางวัฒนธรรมนั้นพบว่า สถาบันทางวัฒนธรรมหลัก ได้แก่ธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อเรื่องผี และวิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนา ก็ยังคงมีการผลิตซ้ำและสืบทอดต่อมา สถาบันเหล่านี้ยังคงเป็นแหล่งของ

ขวัญและกำลังใจสำหรับผู้อพยพ แปลงเครือข่ายความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ และผนึกเอาชีวิตของชุมชนที่กระจัดกระจายไปหลายรูปแบบ เนื่องมาจากการเปลี่ยนผ่านให้เข้ารวมกันได้

ในความพยายามที่จะแสวงหาคำอธิบายทางทฤษฎี งานวิจัยนี้เสนอว่าทุนทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ของการก้าวข้ามไปมาระหว่างโลกทางวัตถุ และโลกทางความคิด งานวิจัยนี้ได้นำเสนอข้อพิจารณาทางนโยบายสามประการ ได้แก่การสร้างเครือข่ายในแนวนอน การผลิตและการบริโภคสินค้าทางวัฒนธรรม และการสร้างทุนมนุษย์

Project code : PDF/87/2544

Project Title : The Creation, Reproduction and Extension of Social Capital In Rural The Northeast of Thailand.

Investigator : Asst. Prof. Dr.Buapun Promphakping

Department of Social Development Faculty of Humanities and Social Sciences Khon Kaen University.

E-mail Address : buapun@kku.ac.th

Project Period : 2 years

Abstract

The objectives of this study are three folds. Firstly, to study the nature of the creation and reproduction of social capital in rural villages. Secondly, to study the utilization of social capital in different unit of actions, including households, community and inter communities. Thirdly, to evaluate development strategies or policies that support the expansion or the utilization of social capital. Three rural villages were selected for empirical study. Community study techniques and household survey were employed for collecting data. In an analytical review of related literature revealed that concepts and theories of social capital generated from western scholars tend to associate with the promotion of growth efficiency. Instead, the Thai notion of social capital tends to concern with moral problems of the economic growth.

Findings of the empirical study of three villages are summarized below;

The expansion of the state and the market into the village after the Second World War generated vertical types of networks. Albeit an extensive incorporation into the state and the market, villagers continued to maintain their communities, physically socially and spiritually. The incorporation into the wider contexts of rural household has form what can be regarded as the structural constraints. However, rural households are actively managing their resources in response to the structural constraints. They diversify their livelihoods by employed different types of resources they possess, including, material, human, social and cultural resources. At the community level, there were numbers of groups established under the courses of rural development in the past two decades. A number of these groups were dissolved or becoming inactive. The main types of group that are found to be active in rural villages at present are groups related with financial management. There have been also attempts to create horizontal types of link among the village communities, albeit major aims of these links were to trap resources from outside rather than to generate exchange among the village communities.

In respect with cultural institutions, three major cultural institutions, i.e. the tradition practices of heet sip song and kong sip si, beliefs in spirits and popular Budhism were found to be continually reproduced. These institutions remained sources of moral support for migrants, refining networks or linkages among rural dwellers, integrating of the growing disperse due to the transformation. Households in rural villages adopted divers strategies of earning living in order to sustain in the villages.

In an attempt to seek for theoretical explanation, this study argues that social capital is the phenomena of transcendental between the state of mind and the state of material. Three recommendations regarding policy and development strategy to enhance social capital were proposed. These are the creation of horizontal network, the production and consumption of cultural goods and the creation of human capital.